

КЛЮЧОВА ТЕМА¹

Стаття 7

Міжнародні злочини

(Останнє оновлення: 31 .08.2024)

Вступ

Попри те, що від Суду не вимагається ухвалювати рішення щодо індивідуальної кримінальної відповідальності заявника, пункт 1 статті 7 вимагає, аби Суд перевінив, чи існувала сучасна правова база для засудження та постановлення вироку щодо заявника; зокрема, він має переконатись, що результат, досягнутий відповідними національними судами, був сумісним зі статтею 7 Конвенції («*Василяускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, § 161). У цьому контексті, якщо засудження ґрунтувалося на кримінальному злочині, що порушує норми міжнародного права (наприклад, геноциді, злочинах проти людяності, воєнних злочинах), від Суду вимагається оцінити, чи становили вчинені заявником діяння відповідний конкретний кримінальний злочин, що порушує норми міжнародного права, у момент їх вчинення. Отже, обов'язком Суду не є встановлення авторитетного визначення чи тлумачення конкретного злочину згідно з міжнародним правом.

Загальні принципи, напрацьовані поточною судовою практикою, що застосовуються до ухвалення національними судами обвинувальних вироків у справах про міжнародні злочини

- Роль Суду, передбачена пунктом 1 статті 7, є подвійною: по-перше, перевірити, чи була достатньо чітка правова база, з огляду на стан законодавства, на момент вчинення заявником діянь для його засудження за міжнародні злочини; і, по-друге, перевірити, чи міжнародні злочини були визначені законом з достатньою доступністю і передбачуваністю, аби заявник на той час міг знати, які дії чи бездіяльність можуть спричинити його кримінальну відповідальність за такі злочини, і, відповідно регулювати свою поведінку («*Кононов проти Латвії*» (*Kononov v. Latvia*) [ВП], 2010, § 187; «*Василяускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, § 162).
- Завдання Суду у справах цього типу полягає в тому, щоб переконатись, що результат, досягнений відповідними національними судами, був сумісним зі статтею 7 Конвенції, навіть якщо були розбіжності у правовому підході і мотивації Суду та відповідних національних рішеннях («*Кононов проти Латвії*» (*Kononov v. Latvia*) [ВП], 2010, § 198).
- Якщо в основі обвинувального вироку лежали **положення національного права**, що включають/визначають поняття міжнародного злочину, які не діяли на момент вчинення діянь, це становило порушення статті 7 Конвенції (принцип заборони ретроактивності кримінального закону), окрім випадків, коли можна встановити, що визнання особи винною ґрунтувалось на чинному на момент подій міжнародному праві («*Василяускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, § 166; «*Шімшич проти Боснії і Герцеговини*» (*Šimšić v. Bosnia and Herzegovina*) (ухв.), 2012).

¹ Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

Якщо обвинувальний вирок ґрунтувався на положеннях національного права, чинних на той час, а отже, не застосованих ретроактивно, від Суду все одно може вимагатися розглянути обвинувальний вирок з точки зору принципів міжнародного права, особливо якщо національними судами використовувались аргументи, що ґрунтувалися на цих принципах («*К.-Г.В. проти Німеччини*» (*K.-H.W. v. Germany*) [ВП], 2001, §§ 50 і 92-93, щодо норм міжнародного права в галузі захисту прав людини; «*Йорґіч проти Німеччини*» (*Jorgic v. Germany*), 2007, §§ 109-114, щодо визначення геноциду).

- Положення національного права можуть містити визначення поняття міжнародного злочину, яке є ширшим, ніж визначення, що існує в міжнародному праві, проте це ширше визначення не може бути застосовано національними судами ретроактивно (для прикладу, див. рішення у справі «*Васіляускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, §§ 181 і 184, щодо розширеного визначення поняття «геноцид» у литовському законодавстві, яке охоплює «політичні групи»; див. також рішення у справі «*Дрелінґас проти Литви*» (*Drėlingas v. Lithuania*), 2019, § 107). У разі існування різних можливих тлумачень міжнародного злочину на час його вчинення застосування національними судами широкого тлумачення цього поняття не суперечить статті 7, за умови, що воно відповідає сутності злочину, який розглядається, і що заявник не міг спиратись на вужче тлумачення іншими органами влади, яке існувало на той час («*Йорґіч проти Німеччини*» (*Jorgic v. Germany*), 2007, §§ 109-114, де заявник був першою людиною, визнаною винною в геноциді згідно з положенням Кримінального кодексу, причому тлумачення німецькими судами злочину геноциду було ширшим, ніж тлумачення, пізніше сформульоване Міжнародним кримінальним трибуналом для колишньої Югославії та Міжнародним Судом ООН).
- Принцип, згідно з яким стаття 7 Конвенції не може бути прочитана як така, що забороняє поступове уточнення положень щодо кримінальної відповідальності шляхом судового тлумачення в різних справах, за умови, що відповідний розвиток узгоджується з сутністю злочину і може бути розумно передбачений, однаково застосовується до розвитку національного та міжнародного права («*Міланкович проти Хорватії*» (*Milanković v. Croatia*), 2022, §§ 59-60).
- Для того, щоб визначити, чи існувала **достатньо чітка законна підстава згідно з міжнародним правом** для визнання заявника винним, Суд зобов'язаний розглянути стан міжнародного права, застосовного на момент вчинення злочину, включно з **міжнародним договірним правом** (Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року в рішенні у справі «*Штрелец, Кесслер і Кренц проти Німеччини*» (*Streletz, Kessler and Krenz v. Germany*) [ВП], 2001, §§ 90-105; Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року в рішеннях у справах «*Васіляускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, § 170; «*Дрелінґас проти Литви*» (*Drėlingas v. Lithuania*), 2019, §§ 103 і 108) і/або **міжнародним звичаєвим правом** (щодо визначення злочинів проти людяності від 1956 року див. рішення у справі «*Корбей проти Угорщини*» (*Korbely v. Hungary*) [ВП], 2008, §§ 78-85; щодо визначення геноциду згідно з міжнародним звичаєвим правом від 1953 року див. рішення у справі «*Васіляускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, §§ 171-175; щодо визначення воєнних злочинів згідно з законами та звичаями війни від 1944 року див. рішення у справі «*Кононов проти Латвії*» (*Kononov v. Latvia*) [ВП], 2010, §§ 205-227; щодо заборони згідно з міжнародним звичаєвим правом на використання іприту під час міжнародних конфліктів див. рішення у справі «*Ван Анраат проти Нідерландів*» (*Van Anraat v. the Netherlands*) (ухв.), 2010, §§ 86-92; і щодо існування відповідальності командування за воєнні злочини у внутрішньому збройному

конфлікті 1991 року див. рішення у справі *«Міланкович проти Хорватії» (Milanković v. Croatia)*, 2022, §§ 52-66).

- Що стосується **доступності** правових підстав для ухвалення обвинувального вироку, від Суду може вимагатися перевірити, чи було укладено та підписано конкретний міжнародний договір (Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року в рішенні у справі *«Васіляускас проти Литви» (Vasiliauskas v. Lithuania)* [ВП], 2015, §§ 167-168, де діяння було вчинено до ратифікації договору Радянським Союзом) або чи було цей договір інкорпоровано в національне законодавство і офіційно опубліковано (наприклад, щодо Женевських конвенцій 1949 року див. рішення у справі *«Корбей проти Угорщини» (Korbely v. Hungary)* [ВП], 2008, §§ 74-75; водночас, щодо спільної оцінки доступності і передбачуваності поняття воєнних злочинів у світлі міжнародних законів та звичаїв війни, які не були офіційно опубліковані, див. рішення у справах *«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, §§ 234-239 і 244; і *«Міланкович проти Хорватії» (Milanković v. Croatia)*, 2022, §§ 62-63).
- Під час розгляду **передбачуваності** законної підстави/обвинувального вироку Суд враховує зміст відповідного документа, сферу його застосування, а також кількість і статус тих, кому він адресований. Наприклад, у зв'язку зі статусом засуджених осіб Суд враховував особливе положення політиків, які обіймали високі посади в державному апараті Німецької Демократичної Республіки (НДР) (*«Штрелец, Кесслер і Кренц проти Німеччини» (Streletz, Kessler and Krenz v. Germany)* [ВП], 2001, § 78), командуючого офіцера радянської армії під час Другої світової війни (*«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, §§ 211, 223 і 235-239), або поліцейського начальника, який мав військову академічну освіту, у Хорватії на початку 1990-х років (*«Міланкович проти Хорватії» (Milanković v. Croatia)*, 2022, §§ 64-66). Що стосується індивідуальної кримінальної відповідальності солдатів, Суд дійшов висновку, що солдати не могли беззаперечно і сліпо коритись наказам, які вочевидь порушували не лише національне право, але й міжнародно визнані права людини (див. рішення у справах *«К.-Г.В. проти Німеччини» (K.-H.W. v. Germany)* [ВП], 2001, § 75, щодо солдатів прикордонної служби НДР, які виконували накази старших за званням, і *«Дрелінгас проти Литви» (Drėlingas v. Lithuania)*, 2019, § 99, щодо офіцера КДБ, який повинен був чітко розуміти наслідки захоплення двох учасників партизанського руху опору, яких, відповідно, було страчено/засуджено до смертної кари та депортовано). У випадку зміни суверенітету Держави над територією або **зміни політичного режиму** на території Держави Суд постановив, що для Держави, в якій панує верховенство права, законно розпочати кримінальне переслідування осіб, які скоїли злочини за попереднього режиму; аналогічним чином, суди- правонаступники такої Держави не можна критикувати за застосування й інтерпретацію правових норм, чинних на час подій, що відбувалися за попереднього режиму, але тільки у світлі принципів, якими керується держава, де панує верховенство права (*«Штрелец, Кесслер і Кренц проти Німеччини» (Streletz, Kessler and Krenz v. Germany)* [ВП], 2001, §§ 79-83; *«Васіляускас проти Литви» (Vasiliauskas v. Lithuania)* [ВП], 2015, § 159).
- Принцип законності вимагає, щоб не лише правопорушення, але й **покарання** були чітко визначені законом. Що стосується покарання за міжнародні злочини, Суд зазначив, наприклад, що якщо міжнародне право не передбачало достатньо чітко санкцію за військові злочини, національний трибунал міг після визнання обвинуваченого винним застосувати покарання на основі внутрішнього кримінального права (*«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, § 212). Втім, при застосуванні положень національного законодавства потрібно дотримуватись принципу відсутності зворотної дії застосування покарань, передбаченого пунктом 1 статті 7 (для прикладу, див. рішення у справі *«Мактуф і*

Дам'янович проти Боснії і Герцеговини» (Maktouf and Damjanović v. Bosnia and Herzegovina) [ВП], 2013, §§ 68-75, де Суд відхилив аргумент Уряду про те, що це правило слід відкинути на підставі обов'язку за міжнародним гуманітарним правом карати за військові злочини).

- Щодо питання про те, чи були міжнародні злочини, за якими заявника було притягнуто до відповідальності та засуджено, підпорядковані строкам давності, Суд постановив, що за відсутності положень національного права застосовний **строк давності** потрібно визначати у світлі відповідного міжнародного права, яке діяло на момент вчинення злочинів (див. рішення у справі *«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, §§ 228-233, де Суд дійшов висновку, що відповідне міжнародне право, яке діяло на той час, не встановлювало жодного строку давності за воєнні злочини, у зв'язку з чим постановив, що строки давності за переслідуванням заявника не сплинули; див. також рішення у справах *«Кольк і Кислий проти Естонії» (Kolk and Kislyiy v. Estonia)* (ухв.), 2006, і *«Пенарт проти Естонії» (Penart v. Estonia)* (ухв.), 2006, у яких Суд постановив, що згідно з міжнародним правом до злочинів проти людяності не застосовуються строки давності).
- Національні суди Держави можуть ухвалювати обвинувальні вироки за міжнародні злочини, вчинені відповідною особою в іншій Державі (*«Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany)*, 2007, і *«Ван Анраат проти Нідерландів» (Van Anraat v. the Netherlands)* (ухв.), 2010). Питання щодо екстериторіальної або **універсальної юрисдикції** національних судів Держави не підпадає під дію статті 7 (*«Ульд Дах проти Франції» (Ould Dah v. France)* (ухв.), 2009), а стосується права на розгляд справи в суді, встановленому законом, яке закріплено в пункті 1 статті 6 і підпункті «а» пункту 1 статті 5 Конвенції («законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом») (*«Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany)*, 2007, §§ 64-72, щодо засудження за акти геноциду, вчинені в Боснії і Герцеговині). Втім, у разі ухвалення національними судами Держави обвинувального вироку щодо особи в межах універсальної кримінальної юрисдикції застосування національного права на шкоду праву Держави, в якій було вчинено відповідні діяння, може розглядатися відповідно до положень статті 7 (див. рішення у справі *«Ульд Дах проти Франції» (Ould Dah v. France)* (ухв.), 2009, що стосувалась ухвалення французьким судом обвинувального вироку щодо офіцера мавританської армії за скоєння актів катувань і жорстокості у Мавританії; Суд постановив, що застосування французького кримінального права на шкоду закону Мавританії про амністію було несумісним з принципом законності).
- Нарешті, Суд уточнив, що пункт 1 статті 7 може розглядатись як такий, що містить загальне правило про відсутність зворотної дії закону, і що **пункт 2 статті 7** («дія чи бездіяльність, яка ... становила кримінальне правопорушення відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями») є тільки контекстуальним уточненням елементу відповідальності цього положення, включеним для того, щоб розвіяти будь-які сумніви на рахунок обґрунтованості кримінальних переслідувань після Другої світової війни за злочини, скоєні під час війни (*«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, § 186; *«Мактуф і Дам'янович проти Боснії і Герцеговини» (Maktouf and Damjanović v. Bosnia and Herzegovina)* [ВП], 2013, § 72). Відповідно, якщо обвинувальний вирок було визнано обґрунтованим за пунктом 1 статті 7 у зв'язку з тим, що дії заявника становили злочини за міжнародним правом, Суду немає потреби перевіряти визнання заявника винним за пунктом 2 статті 7 (*«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, §§ 244-246). А у випадках, коли обвинувальний вирок був визнаний необґрунтованим за пунктом 1 статті 7 і стосувався діянь, вчинених після Другої світової війни, пункт 2 статті 7 не можна

застосовувати як альтернативну підставу для обґрунтування («*Васіляускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015, §§ 187-190).

Варті уваги приклади

Геноцид:

- «*Васіляускас проти Литви*» (*Vasiliauskas v. Lithuania*) [ВП], 2015 — засудження за геноцид (участь у вбивстві осіб, які належали до політичної групи) литовських партизанів, вчинений у 1953 році;
- «*Йоргіч проти Німеччини*» (*Jorgic v. Germany*), 2007 — засудження за геноцид (убивство та заподіяння серйозних тілесних ушкоджень членам захищеної групи з наміром знищити цю групу), вчинений у Боснії і Герцеговині у 1992 році;
- «*Дрелінгас проти Литви*» (*Drėlingas v. Lithuania*), 2019 — засудження за геноцид (участь в операції, під час якої було захоплено осіб, які належали до значної частини захищеної національної та етнічної групи) литовських партизанів, вчинений у 1956 році.

Злочини проти людяності:

- «*Корбей проти Угорщини*» (*Korbely v. Hungary*) [ВП], 2008 — засудження за злочини проти людяності (масове вбивство цивільних осіб та некомбатантів, захищених загальною статтею 3 Женевських конвенцій), вчинені у 1956 році;
- «*Папон проти Франції (№ 2)*» (*Papon v. France (no. 2)*) (ухв.), 2001 — засудження за злочини проти людяності (допомога та пособництво у незаконному арешті та неправомірному позбавленні волі депортованих євреїв), вчинені у 1942 та 1944 роках;
- «*Кольк і Кислий проти Естонії*» (*Kolk and Kislyiy v. Estonia*) (ухв.), 2006, і «*Пенарт проти Естонії*» (*Penart v. Estonia*) (ухв.), 2006 — засудження за злочини проти людяності (депортація цивільного населення/організація вбивств цивільних осіб), вчинені у 1949 році та 1953-1954 роках, відповідно;
- «*Шімшіч проти Боснії і Герцеговини*» (*Šimšić v. Bosnia and Herzegovina*) (ухв.), 2012 — засудження за злочини проти людства (переслідування), вчинені у 1992 році.

Воєнні злочини:

- «*Кононов проти Латвії*» (*Kononov v. Latvia*) [ВП], 2010 — засудження за воєнні злочини (жорстоке поводження, поранення і вбивство комбатантів або цивільних, які брали участь у бойових діях; спалення живцем вагітної жінки; зрадницьке поранення і вбивство; напади на незахищені споруди), вчинені у 1944 році;
- «*Мактуф і Дам'янович проти Боснії і Герцеговини*» (*Maktouf and Damjanović v. Bosnia and Herzegovina*) [ВП], 2013 — засудження за воєнні злочини (захоплення заручників, катування), вчинені під час війни 1992-1995 років;
- «*Міланкович проти Хорватії*» (*Milanković v. Croatia*), 2022 — засудження за воєнні злочини, вчинені на території Хорватії на початку 1990-х років щодо сербського цивільного населення та військовополоненого, на основі принципу відповідальності командування.

Інші злочини, пов'язані із зобов'язаннями згідно з нормами міжнародного права:

- «*Ван Анраат проти Нідерландів*» (*Van Anraat v. the Netherlands*) (ухв.), 2010 — засудження за пособництво порушенню законів і звичаїв війни стосовно газових атак

на курдське населення в північному Іраку та на території Ірану в 1980-1988 роках (постачання хімічних речовин та матеріалів до Республіки Ірак);

- *«Ульд Дах проти Франції» (Ould Dah v. France)* (ухв.), 2009 — засудження за навмисне застосування щодо певних осіб актів катувань та жорстокості у Мавританії у 1990-1991 роках.

Повторення загальних принципів

- *«Штрелец, Кесслер і Кренц проти Німеччини» (Streletz, Kessler and Krenz v. Germany)* [ВП], 2001, §§ 49-50, 81-83;
- *«Корбей проти Угорщини» (Korbely v. Hungary)* [ВП], 2008, §§ 69-73;
- *«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], 2010, §§ 185-187, 198, 235-236 і 241;
- *«Мактуф і Дам'янович проти Боснії і Герцеговини» (Maktouf and Damjanović v. Bosnia and Herzegovina)* [ВП], 2013, §§ 66, 72 і 75;
- *«Василяускас проти Литви» (Vasiliauskas v. Lithuania)* [ВП], 2015, §§ 153-161 і 188-189.

Суміжні (але відмінні) теми за іншими статтями Конвенції

- Міжнародні злочини та процесуальні зобов'язання за статтею 2 Конвенції: *«Яновец та інші проти Росії» (Janowiec and Others v. Russia)* [ВП], 2013, §§ 149-151 (незастосовність терміну давності до тяжких злочинів за міжнародним правом і юрисдикція Суду *ratione temporis*); *«Варнава та інші проти Туреччини» (Varnava and Others v. Turkey)* [ВП], 2009, §§ 147-149, 162-166 (процесуальне зобов'язання провести розслідування насильницького зникнення, юрисдикція Суду *ratione temporis* і правило шести місяців); *«Палич проти Боснії і Герцеговини» (Palić v. Bosnia and Herzegovina)*, 2011, §§ 63-71 (процесуальне зобов'язання провести розслідування насильницького зникнення і загибелі); *«Грузія проти Росії (II)» (Georgia v. Russia (II))* [ВП], 2021, §§ 323-337 (процесуальне зобов'язання провести розслідування не лише подій, які відбулися після припинення бойових дій, але й подій, які відбулися під час активної фази бойових дій, в контексті міжнародного збройного конфлікту за межами території Держави, урахуваючи ступінь серйозності стверджуваних вчинених злочинів — воєнні злочини); *«Ханан проти Німеччини» (Hanan v. Germany)* [ВП], 2021, §§ 135-142, 198-236 (процедурне зобов'язання провести розслідування випадків смерті цивільного населення, які відбулися під час екстериторіального збройного конфлікту, і суміжне зобов'язання за міжнародним гуманітарним правом провести розслідування потенційних воєнних злочинів).
- «Адміністративна практика», що суперечить Конвенції, в контексті міжнародного збройного конфлікту та після завершення активної фази бойових дій: *«Грузія проти Росії (II)» (Georgia v. Russia (II))* [ВП], 2021, §§ 213-222, 242-256, 272-281 і 296-301 («адміністративні практики», що суперечать статтям 2, 3, 8 Конвенції та статті 1 Першого протоколу до Конвенції щодо вбивства цивільних, підпалів та пограбувань будинків і, відповідно, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження; суперечать статтям 3 і 5 Конвенції щодо умов тримання під вартою та поводження з цивільним населенням; суперечать статті 3 щодо актів катувань військовополонених; і суперечать статті 2 Протоколу № 4 щодо неможливості внутрішньо переміщених осіб повернутися до своїх домівок).
- Міжнародне визначення торгівлі людьми та стаття 4 Конвенції (*«С.М. проти Хорватії» (S.M. v. Croatia)* [ВП], 2020, §§ 286-297).
- Міжнародне визначення піратства, арешт і затримання за піратські дії у відкритому морі згідно зі статтею 5 Конвенції (*«Хассан та інші проти Франції» (Hassan and Others v. France)*, 2014, §§ 61-68).

- Злочини, пов'язані з нормами міжнародного права та правом на доступ до суду згідно з пунктом 1 статті 6 Конвенції: *«Аль-Адсани проти Сполученого Королівства» (Al-Adsani v. the United Kingdom)* [ВП], 2001, §§ 52-67 (імунітет Держави стосовно цивільних позовів з питань катувань); *«Джонс та інші проти Сполученого Королівства» (Jones and Others v. the United Kingdom)*, 2014, §§ 186-215 (імунітет Держав та державних посадових осіб стосовно цивільних позовів з питань катувань); *«Наїт-Ліман проти Швейцарії» (Naït-Liman v. Switzerland)* [ВП], 2018, §§ 173-220 (відсутність універсальної юрисдикції стосовно цивільних позовів з питань катувань); *«Гуссейн та інші проти Бельгії» (Hussein and Others v. Belgium)*, 2021, §§ 59-74 (відсутність універсальної юрисдикції стосовно цивільних позовів у зв'язку зі злочинами, що порушують міжнародне гуманітарне право).
- Недосяжний критерій доведеності, встановлений для позовних вимог про відшкодування збитків у зв'язку зі смертю родича після його затримання та зникнення під наглядом представників спецслужб, згідно з пунктом 1 статті 6 (цивільний аспект) і з урахуванням практики Суду у справах про зникнення за статтею 2 (*«Балаяк та інші проти Хорватії» (Baljak and Others v. Croatia)*, 2021, §§ 33-42).
- Заперечення міжнародних злочинів та історичних фактів (негаціонізм) згідно зі статтею 10 Конвенції: *«Перінчек проти Швейцарії» (Perinçek v. Switzerland)* [ВП], 2015, §§ 209-212, 258-268.
- Заяви, зроблені в контексті захисту під час судового розгляду справи про воєнні злочини, з точки зору статті 10 Конвенції: *«Мілевич проти Хорватії» (Miljević v. Croatia)*, 2020, §§ 44-83.
- Міжнародні злочини та амністія згідно зі статтею 4 Протоколу № 7 (*ne bis in idem*): *«Маргуш проти Хорватії» (Marguš v. Croatia)* [ВП], 2014, §§ 124-141.
- Провадження/взяття під варту в міжнародних кримінальних судах і відсутність юрисдикції *ratione personae* Суду (стаття 35): *«Галіч проти Нідерландів» (Galić v. the Netherlands)* (ухв.), 2009, §§ 30-49 (Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії); *«Джокаба Ламбі Лонга проти Нідерландів» (Djokaba Lambi Longa v. the Netherlands)* (ухв.), 2012, §§ 69-84 (Міжнародний кримінальний суд).

Подальші посилання

Посібники із судової практики:

- [Посібник із тероризму](#)

Інше:

- Конференція: [Європейська конвенція з прав людини та злочини, скоєні в минулому \(2016\)](#)

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Провідні справи:

- *«Штрелец, Кесслер і Кренц проти Німеччини» (Streletz, Kessler and Krenz v. Germany)* [ВП], №№ 34044/96 та 2 інші, ЄСПЛ 2001-II (відсутність порушення статті 7);
- *«Корбей проти Угорщини» (Korbely v. Hungary)* [ВП], № 9174/02, ЄСПЛ 2008 (порушення статті 7);
- *«Кононов проти Латвії» (Kononov v. Latvia)* [ВП], № 36376/04, ЄСПЛ 2010 (відсутність порушення статті 7);
- *«Мактуф і Дам'янович проти Боснії і Герцеговини» (Maktouf and Damjanović v. Bosnia and Herzegovina)* [ВП], №№ 2312/08 та 34179/08, ЄСПЛ 2013 (витяги) (порушення статті 7);
- *«Василяускас проти Литви» (Vasiliauskas v. Lithuania)* [ВП], № 35343/05, ЄСПЛ 2015 (порушення статті 7).

Інші справи за статтею 7:

- *«К.-Г.В. проти Німеччини» (K.-H.W. v. Germany)* [ВП], № 37201/97, ЄСПЛ 2001-II (витяги) (відсутність порушення статті 7);
- *«Папон проти Франції (№ 2)» (Papon v. France (no. 2))* (ухв.), № 54210/00, ЄСПЛ 2001-XII (витяги) (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Кольк і Кислий проти Естонії» (Kolk and Kislyiy v. Estonia)* (ухв.), №№ 23052/04 та 24018/04, ЄСПЛ 2006-I (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Пенарт проти Естонії» (Penart v. Estonia)* (ухв.), № 14685/04, 24 січня 2006 року (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Йоргіч проти Німеччини» (Jorgic v. Germany)*, № 74613/01, ЄСПЛ 2007-III (відсутність порушення статті 7);
- *«Ульд Дах проти Франції» (Ould Dah v. France)* (ухв.), № 13113/03, ЄСПЛ 2009 (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Ван Анрат проти Нідерландів» (Van Anraat v. the Netherlands)* (ухв.), № 65389/09, 06 липня 2010 року (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Шімшіч проти Боснії і Герцеговини» (Šimšić v. Bosnia and Herzegovina)* (ухв.), № 51552/10, 10 квітня 2012 року (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Дрелінгас проти Литви» (Drėlingas v. Lithuania)*, № 28859/16, 12 березня 2019 року (відсутність порушення статті 7);
- *«Міланкович проти Хорватії» (Milanković v. Croatia)*, № 3351/20, 20 січня 2022 року (відсутність порушення статті 7).